

9. Bakker, A. B., & Demerouti, E. (2017). Job demands–resources theory: Taking stock and looking forward. *Journal of Occupational Health Psychology*, 22(3), 273–285. (дата звернення 31.08.2025). вигорання вчителя середньої школи. Актуальні проблеми психології. Т.XI Вип. 19. 2019. С. 381 – 395.
10. Hobfoll S.E. The Influence of Culture, Community, and the Nested-Self in the Stress Process: Advancing Conservation of Resources Theory. *Applied Psychology*. 2001. № 3 (50). pp. 337–421. URL : <https://doi.org/10.1111/1464-0597.00062> (дата звернення: 29.08.2025)

ПРОФЕСІЙНА ГОТОВНІСТЬ ПРАКТИЧНИХ ПСИХОЛОГІВ ДО СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНОЇ РЕАБІЛІТАЦІЇ У ЗАКЛАДАХ ОСВІТИ

Романовська Діана Дорімедонтівна

ORCID ID: 0000-0002-3004-6734

кандидат психологічних наук,

старший науковий співробітник лабораторії прикладної психології

освіти

Український науково-методичний центр практичної психології і
соціальної роботи Національної академії педагогічних наук України

Україна

*Цю статтю підготовлено в межах виконання наукового дослідження
«Постковідна соціально-психологічна реабілітація учасників освітнього
процесу в діяльності працівників психологічної служби» за грантової
підтримки Національного фонду досліджень України (реєстраційний номер
проєкту 2021.01/0198).*

Актуальність теми, розробка її у науковій вітчизняній та зарубіжній літературі. Проблема якісної професійної діяльності практичних психологів у контексті соціально-психологічної реабілітації в закладах освіти актуалізувалась в постковідний період російсько-української війни.

Це обумовило потребу у трансформації змістової складової психологічного забезпечення освітнього процесу, конкретизацію мети діяльності практичних психологів закладів освіти, розширення переліку напрямків діяльності та функціональних обов'язків фахівців.

Мета діяльності психологічної служби, відповідно до «Положення про психологічну службу у системі освіти України», полягає у сприянні створенню умов для соціального та інтелектуального розвитку здобувачів освіти, охорони психічного здоров'я, надання психологічної та соціально-педагогічної підтримки учасникам освітнього процесу [1], не змінювалась з 2018 року.

В сучасних умовах війни доречним буде зазначити в меті діяльності фахівців психологічної служби нові акценти, такі як надання першої і кризової психологічної допомоги в ситуаціях гострого стресу та здійснення соціально-психологічної реабілітації постраждалих від пандемії COVID-19 та війни з метою запобігання формування посттравматичних розладів.

У зв'язку з цим, особливої уваги дослідників заслуговує вивчення актуального стану готовності практичних психологів закладів освіти до запровадження якісних соціально-психологічно реабілітаційних послуг учасникам освітнього процесу, що зазнали психічного травмування.

Дослідження проблеми дозволить розробити і запровадити у систему післядипломної педагогічної освіти України дієві і ефективні програми підвищення кваліфікації працівників психологічної служби з оволодіння технологіями соціально-психологічної реабілітації, а також оновити програми професійної підготовки майбутніх психологів з курсів

«Психологічна реабілітація», «Соціально-психологічна реабілітація та абілітація» та інші.

Мета статті. Представити результати дослідження з визначення професійної готовності практичних психологів до здійснення соціально-психологічної реабілітації в закладах освіти, проаналізувати показники готовності до та після навчання фахівців за програмою підвищення кваліфікації з оволодіння методикам і технологіям соціально-психологічної реабілітації учасників освітнього процесу, розробленою науковцями УНМЦППСР НАПНУ.

Виклад основного матеріалу. Дослідження з визначення професійної готовності практичних психологів до впровадження соціально-психологічної реабілітації як складової професійної діяльності було проведено у березні 2025 року серед практичних психологів, що зареєструвалися на навчання за програмою підвищення кваліфікації з оволодіння методикам і технологіям соціально-психологічної реабілітації учасників освітнього процесу. Вибірка дослідження складалася з працівників психологічної служби закладів освіти Чернівецької та Вінницької областей. У дослідженні прийняли участь 53 особи: з них 28 – це молоді та малодосвідчені фахівці зі стажем роботи 1-3 роки на посадах працівників психологічної служби; 15 осіб, що мали стаж роботи 3-6 років; 10 фахівців зі стажем роботи більше 7 років.

Процедура емпіричного дослідження передбачала заповнення анкети електронного зразку, створеної за допомогою платформи Google Forms. Анкета складалася з 18 запитань; мета дослідження – визначити оперативну оцінку професійних умінь та готовності фахівців до здійснення системної соціально-психологічної реабілітаційної допомоги.

В анкеті виокремлено 12 основних професійних умінь, які є важливими складовими готовності фахівця психологічної служби здійснювати якісну соціально-психологічну реабілітацію.

Основний метод дослідження – це запитання самооціночного типу з використанням шкали від 1 до 10 (де «1» – критично низький показник сформованості вміння, що зазвичай означає відсутність готовності фахівця до якісного впровадження реабілітаційної роботи, а «10» – вміння сформоване повністю, і вже є практичний досвід, що означає повну готовність до надання реабілітаційних послуг). За результатами дослідження ми визначили показники сформованості професійних умінь та рівень професійної готовності кожного респондента, а потім визначили узагальнений середній показник професійної готовності групи (індекс готовності). Нами було виокремлено 4 рівні готовності до здійснення соціально-психологічної реабілітації: низький (якщо самооціночні показники були показники 1-3); середній (самооціночні показники 4-6); достатній (самооціночні показники 7-8); високий (самооціночні показники 9-10).

Відповідно до отриманих результатів, більшість працівників психологічної служби закладів освіти виявились не достатньо готовими до здійснення якісної соціально-психологічно реабілітаційної допомоги: у 13% практичних психологів встановлено низький рівень; у 42,5% – середній рівень. Отже, у 55,5% дипломованих фахівців рівень професійної готовності недостатній для надання якісної соціально-реабілітаційної допомоги учасникам освітнього процесу. І тільки 8% респондентів визначили свій рівень готовності як високий. Узагальнений показник готовності психологів до соціально-психологічної реабілітації (індекс готовності групи) визначено як **5,9**, що за 10-бальною системою потрапляє в показник середнього рівня.

По завершенню навчання цієї групи фахівців психологічної служби у програмі підвищення кваліфікації, яку реалізовували фахівці Українського науково-методичного центру практичної психології та соціальної роботи НАПН України у квітні-травні 2025 році, показник готовності у переважної більшості учасників сформувався на достатньому (54%) та високому рівні (38%).

Низький рівень компетентності не було визначено взагалі, а на середньому рівні залишилися 8%. Узагальнений середній показник (індекс) готовності групи зріс на 3,2, і перемістився з середнього на достатній рівень з показником **8,1** (таблиця 1) [3].

Таблиця 1

**Показники професійної готовності практичних психологів
закладів освіти до здійснення соціально-психологічної реабілітації
(самооцінювання за шкалою 1-10)**

Рівні обізнаності	До навчання (n=53)		Після завершення навчання (n=53)	
	К-сть респондентів (%)	Індекс готовності групи	К-сть респондентів (%)	Індекс готовності групи
Низький (1-3)	13	5,9	0	8,1
Середній (4-6)	42,5		8	
Достатній (7-8)	36,5		54	
Високий (9-10)	8		38	

Висновки. Підсумовуючи зазначимо, що одержані результати свідчать про те, що переважна більшість працівників психологічної служби системи освіти (55%), які не пройшли жодного спеціального навчання з оволодіння методологією і практикою соціально-психологічної реабілітації, вважають себе не готовими надавати якісну реабілітаційну допомогу учасникам освітнього процесу.

Навчання за «Програмою підвищення кваліфікації практичних психологів з навчання методикам і технологіям постковідної соціально-психологічної реабілітації учасників освітнього процесу» [2] забезпечує розвиток професійної компетентності та сприяє зростанню рівня готовності фахівців до здійснення системної та комплексної реабілітаційної допомоги. Завдяки участі у програмі 92% фахівців досягнули достатнього та високого рівня професійної готовності до здійснення соціально-психологічної

реабілітації, що буде сприяти відновленню стану благополуччя, розвитку резилієнтності, посттравмівного зростання учасників освітнього процесу.

У результаті дослідження було виокремлено найважливіші професійні уміння, що на думку респондентів безпосередньо впливають на рівень готовності до здійснення ефективної соціально-психологічної реабілітації в закладах освіти: уміння застосовувати групові реабілітаційні практики для сприяння створенню і відновленню життєвих перспектив; уміння застосовувати індивідуальні реабілітаційні практики для сприяння створенню і відновленню життєвих перспектив; уміння застосовувати групові реабілітаційні практики для відновлення соціальних навичок та налагодження міжособистісних стосунків; уміння застосовувати групові реабілітаційні практики для розвитку резилієнтності.

Список використаної літератури

1. Положення про психологічну службу у системі освіти України: наказ МОНУ від 22.05.2018 № 509. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0885-18#Text>.
2. Програма підвищення кваліфікації практичних психологів з навчання методикам і технологіям постковідної соціально-психологічної реабілітації учасників освітнього процесу / за наук. ред. В. Г. Панка ; [авт. кол.: В. Г. Панок (керівник), Д. Д. Романовська, І. І. Ткачук, В. В. Предко, Р. А. Мороз, Т. Д. Каменщук, Г. В. Якимчук ; НАПН України, Укр. наук.-метод. центр практ. психол. і соц. роботи]. Київ : УНМЦ практичної психології і соціальної роботи, 2024. 84 с. URL: https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/743115/1/Rehabilitation_El.pdf (дата звернення: 11.08.2025).
3. Романовська Д.Д. Розвиток професійної компетентності практичних психологів у контексті соціально-психологічної реабілітації. *Габітус*. Випуск 73. 2025. С. 260-266. URL: http://habitus.od.ua/journals/2025/73-2025/73_2025.pdf (дата звернення: 11.08.2025).